

Durant la Guerra Civil Espanyola, situem-nos al període comprès entre juliol del 1936 i abril del 1939, Catalunya, amb el govern de la Generalitat al capdavant, va romandre fidel a la República.

Al juliol del 1936, quan tingué lloc l'aixecament militar a Barcelona, també com en altres llocs on va haver-hi la sublevació, aquesta va fracassar. El cop militar a Catalunya va fracassar degut a la resistència de les forces oficials de la Generalitat, però també de les milícies populars i els anarquistes, que ja se'n van ocupar de mantenir ferma la Resistència. El Comitè Central de Milícies Antifeixistes de Catalunya, durant uns mesos va acaparar el poder real de Catalunya i la seva actuació, de fet, va desbordar les institucions republicanes del moment.

Com a territori de reraguarda, Catalunya va patir també molts bombardeigs per part de l'aviació Italiana. En certa manera els barraven el pas. Es va haver d'improvisar la construcció de refugis antiaeris arreu del territori per tal de protegir la població civil.

Cal destacar i molt especialment l'arribada a l'època, de refugiats d'altres indrets de l'Estat, que escapaven de la presència dels Nacionals.

Hi havia molta escassetat d'aliments, i és per això que es posà en marxa el racionament, mentre el mercat negre es creava un lloc important a la vida diària d'una petita part

de la Societat que s'ho podia permetre. Havia arribat l'Estraperlo. I entre mig de tot aquest panorama, onejava airosa la figura de la repressió de la FAI i de la Falange.

El dia a dia de la ciutadania es convertiria aviat en patiment, gana, fred, escoltar la sirena estrident avisant del perill de bombardeigs, buscar aixopluc als refugis, buscar informació a la premsa, si aquell dia tenien sort i n'hi havia, o si més no, a la radio. D'alguna manera es feia obligat seguir les notícies del front, que lluny de com tenim ara la informació, solia anar amb dies de retard respecte als fets. La població vivia amb l'ai al cor i amb la por al cos, amb la certesa que la guerra seguia viva i ningú sabia fins quan.

La veritable clau per Catalunya, va acabar essent l'arribada de les Tropes Nacionals a la Mediterrània, doncs des d'aquell precís moment Catalunya restaria aïllada de la resta de Territori Republicà. La resposta catalana va ser definitivament "la Batalla de l'Ebre".

La pèrdua de la batalla de l'Ebre va obrir la porta a l'ocupació general del territori de Catalunya per part de les tropes Franquistes (desembre del 1938-febrer del 1939)

La Guerra s'havia perdut. La notícia va començar a córrer cap a Barcelona i la resta del territori. Es preveien conseqüències dramàtiques. La gent ja es preparava. Milers de Catalans emprengueren, en aquell mateix moment, el llarg camí cap a l'Exili (França, Argentina, Mèxic,...). Molts altres no tingueren tanta sort i foren detinguts, empresonats, jutjats per un jurat militar, molts

d'ells executats. En certa manera feien una depuració de tot aquell que sabien que pertanyia activament al bàndol contrari.

A la fi de la guerra, Catalunya perdria tot allò que tant li havia costat aconseguir. Franco aboliria l'Estatut d'Autonomia del 1932 poc després d'entrar en terres catalanes l'abril del 1939. La Generalitat i tota la seva obra fou abolida. La llibertat d'un poble amb identitat i arrels pròpies, deixaria pas a una dura Dictadura que presidirien els guanyadors de la Batalla.

La postguerra espanyola, amb la caiguda de Barcelona a mans de les tropes Franquistes, va comportar sense cap mena de dubte aquell èxode massiu de persones, les quals es van veure obligades a fugir del País. L'única raó que els movia a fer aquest gest era tan simple i pura, com noble a la vegada :

Defensar unes idees, una llengua, una cultura, una gent “la seva gent”, en definitiva un País “ el seu País”.

Ens situem en aquell fatídic dia 26 de gener del 1939 en que les tropes Franquistes van prendre Barcelona. Ja veníem d'uns temps convulsos, de moltes persecucions, veníem d'uns temps de revoltes contra qui volia dominar Catalunya, contra aquells que volien oprimir un “poble”, que senzillament no volia ser vençut. Veníem d'un temps de molta confusió i de moltes rancúnies. Tot i que el Poble Català en cap moment se'l pot qualificar de tenir “Por” en el sentit estricte de la paraula.

Milers de persones durant aquests temps previs a la caiguda de Barcelona, ja havien anat marxant. Ja es veia venir la derrota i la posterior repressió, i molts van marxar a temps, abans no fossin presos. Pocs dies després queia Girona i les tropes anaven avançant cap a la frontera.

Quedaven per davant molts anys de foscor per a Catalunya. No seria fins passada la mort del Dictador quan Catalunya recuperaria les seves Institucions d'Autogovern l'any 1977.

Per Catalunya, a nivell polític, el Franquisme representava la més absoluta negació de la més mínima aspiració d'Autogovern.

Aquell dia, , amb l'arribada de les tropes i la caiguda de Barcelona, va ser el moment decisiu que va fer que, els que no ho havien fet abans, ho fessin llavors i sense pensar-s'ho massa. Va iniciar-se aquell èxode de persones que simplement no volien aquella situació ni per ells ni pels seus. Milers de persones van anar creuant la frontera amb França, era l'Exili d'un poble vençut i esgotat.

Eren aquells que es veien abocats a marxar, perquè de no fer aquell pas tant difícil que era sortir del país, el perill que fossin presos, engarjolats durant anys, jutjats sense drets, i amb grans probabilitats afusellats, era ben viu.

Val a dir que s'hi afegia el fet que molts d'ells tampoc volien represàlies cap a la seva família i aquest fet tan

evident els dirigia a prendre aquella decisió : “marxar”. I com marxaven ?

Alguns van marxar amb tota la família, però molts van marxar primer. Era el cas dels que podien ser més castigats si es quedaven aquí i la intenció era que quan estiguessin situats amb feina i casa, farien passar la resta de la família amb ells. Tots ells varen prendre una difícil i valenta decisió, molt difícil !

La persona que es va veure abocada a Marxar (i aquest fet l'estem veient malauradament en altres col·lectius, també avui, en ple segle XXI), aquesta persona es veia obligada a marxar deixant enrere en la major part dels casos, família, amics, companys i veient davant seu la imatge d'una vida truncada, una vida destrossada per sempre.

Aquesta persona quan ho feia, doncs no li quedava altre solució, ho feia per “Necessitat Extrema”, ho feia per “dignitat”, però ho feia amb dolor i amb molta tristesa. Així i tot, no deixem de pensar mai que “ho va fer per ell”, sí, però per damunt de tot, ho va fer “ per protegir al seus” de les conseqüències a tipus de represàlia, que els podia comportar el fet que ell o ella es quedés aquí en aquells moments.

L'immobilisme polític que va caracteritzar la trajectòria del Règim, va contrastar amb l'obertura econòmica del moment. Això va permetre a Catalunya poder donar pas a uns anys de bon creixement econòmic, un cop superades les difícils condicions de vida de la llarga postguerra.

Gairebé podríem dir que a nivell econòmic, el Franquisme va coincidir, a pesar de la dictadura, amb una fase de gran expansió econòmica a Catalunya. La industrialització dels anys seixanta va anar acompanyada de l'arribada massiva d'immigrants d'altres contrades de l'Estat en busca d'oportunitats. Aquí hi havia feina i feina volia dir menjar, ni més, ni menys. Les ciutats es van anar omplint de gent arribada de molts punts diferents de l'Estat. Es van construir barraques en descampats que ocupaven, sense o amb molt bàsiques condicions sanitàries i higièniques. Tampoc el moment permetia gaire més.

Amb el temps es van anar afinçant i treballant i van anar guanyant qualitat de vida dins del que hi havia, que era molt poc i molt alhora. Ningú oblidi mai, que “poc” és sempre molt més que “res”.

Tots, els d'aquí i els de fora, van aconseguir sortir de la pobresa extrema en què estaven immersos. Amb molt poc es feia prou i agraïment immens per la bona acollida que van tenir. Aquí van trobar l'oportunitat negada en altres indrets de l'Estat.

El desenvolupament econòmic va significar així també, l'accés a la “Societat de consum” i aquest fet promovia ja de per sí el creixement socioeconòmic del nostre País.

Finalment, la història de Catalunya durant el Franquisme és la història de dos mons que conviuen en un mateix espai, en molt diferents condicions.

D'una banda, “el món del poder i la opulència”, el de les “autoridades competentes”, de color blau Falangista o gris Policia que era el color de Règim, el de les prohibicions, el de la persecució, el de la censura, la repressió, les multes, els calabossos, el del “Hable Vd. en cristiano”, en definitiva immòbil, inflexible, un món de veus que forçaven a callar per por a detencions i tortures.

Era la Llei del “silenci” i de “l’obediència”, el món dels vencedors de la guerra i del “aquí mandamos nosotros”. I Catalunya havia perdut la guerra, o eres dels seus o anaves contra ells. L’única gamma de grisos del moment era la dels seus uniformes opressors.

Convivia junt a aquest món i present al dia a dia, un altre món que es desenvolupava paral·lelament amb “gosadia” per l’evident perill que implicava, i alhora amb il·lusió per fer-ho possible. Era el “Món Clandestí”, rebel, el d’aquells que no acceptaven la dominació, era el món de la protesta contra el Règim, amb manifestacions, amb la “cançó de protesta”, amb corredisses davant les porres dels grisos. Es feien campanyes, actes anticatalanistes perseguits, era la lluita constant i clandestina de les forces polítiques, sindicals, obreres, estudiantils, dels intel·lectuals, el món de la resistència en definitiva. El món que no li donava la gana de callar i expressava el seu desacord, que tot i les dificultats aconseguia ser escoltat i aconseguia que el català se seguís parlant, que la història de Catalunya no es perdés, que tothom se sabés expressar en català malgrat la prohibició de parlar-lo en llocs públics. Era un món més obert com el que hi havia a l’altra banda dels Pirineus. Els somnis seguien ben vius i

els anys no els van fer perdre la il·lusió de lluitar per la seva cultura, la seva llengua i la seva gent.

Morta la Dictadura, a Catalunya li esperaven encara uns anys de intents de dominació frustrada. Era la “Transició”, que intentava que dos mons oposats establissin un marc de convivència i llibertats. El paper de la Resistència, d’aquells que volien recuperar la dignitat de Catalunya, que volien que Catalunya gaudís novament les seves Llibertats i el dels que agafaven la “mamella” i no la volien deixar anar.

Aquesta Resistència finalment tindria un paper bàsic per acabar aconseguint el restabliment de la Democràcia i la recuperació de l’autogovern i les llibertats. La Transició portaria de nou la Democràcia, però el camí era llarg i és llarg encara.

I, tornant a centrar el tema en l’Exili, la realitat dels familiars, amics, veïns, aliats, companys tots, de l’Exiliat i que es varen quedar al seu País “Catalunya”, sense saber res de la persona aimada, sense saber com afrontarien el futur, sense disposar de mitjans de subsistència, amb aquella incertesa de què passaria, la incertesa que qualsevol dia poguessin entrar les tropes a casa seva buscant aquell que ja no hi era perquè havia marxat, aquesta realitat era un fet, que els provocava una tristesa extrema.

Aquella tristor que els envaïa, quasi me atreviria a dir “Por”, els tenia paralizats pel moment, temorencs de tot i de tothom. Famílies desfetes, amb fam, amb fred, amb desconfiança perquè un veí, un amic, un conegut, fins i

tot un familiar o simplement un aprofitat els havia denunciat que eren “Rojos” (Republicans). Estàvem ja en plena Repressió Franquista i, o estaves amb ells o estaves contra ells. No hi havia més.

Aquestes famílies, doncs, potser si que tenien “Por”, sí, “Por de tot i de tothom” No es fiaven de ningú. Veien fantasmes per tot arreu.

Aquí vull centrar el tema principal, perquè tots aquells valents i valentes que es van quedar aquí, ho mereixen. Per què igual que ho mereix el que va marxar, ho mereix i molt, el que es va quedar. Van patir molt aquí també.

Tots aquells que es quedaven sense res més que la seva solitud i el buit de qui, obligat a abandonar-los, ho feia amb un extrem dolor, ho feia per protegir-los, ho feia perquè els estimava, tots ells, tots, mereixen un reconeixement, tots van passar-ho molt malament. Tots aquells que aquí es quedaren van patir, van viure a la seva pell, la solitud, la pobresa, l’enyorança, la por, la gana, la manca d’afecte, les rancúnies de la gent que els girava la cara per ser familiar de un “roig exiliat”. Tots ells tenen un lloc guanyat a la Història del nostre País.